

Tieslietu ministrija

Brīvības bulvāris 36, Rīga, LV-1536; tālr.: 67036801, 67036716, 67036721; fakss: 67210823, 67285575;
e-pasts: pasts@tm.gov.lv; www.tm.gov.lv

Rīgā

17.05.2021 Nr. 1-17/2187

Uz 15.04.2021. Nr. 1.1-13E/21/609

Pārtikas un veterinārajam dienestam

*Par Administratīvās atbildības likuma
normu skaidrojumu*

Tieslietu ministrijā saņemta Pārtikas un veterinārā dienesta 2021. gada 15. aprīļa vēstule Nr. 1.1-13E/21/609, kurā lūgt skaidrot vairāku Administratīvās atbildības likuma (turpmāk – AAL) normu piemērošanu. Tieslietu ministrijas viedoklis izklāstīts, ievērojot vēstulē esošo jautājumu secību.

1. Saskaņā ar AAL 111. panta otro un trešo daļu administratīvā pārkāpuma lietā nozīmīgas mantas vai dokumentu izņemšanu izdara ar amatpersonas lēmumu. Lēmumu nekavējoties paziņo personai, uz kuru tas attiecas. Izskatījusi administratīvā pārkāpuma lietu, amatpersona pieņem lēmumu, kurā izlemj arī rīcību ar izņemtajām mantām un dokumentiem (AAL 153. panta pirmās daļas 12. punkts un šā panta otrās daļas 8. punkts).

1.1. Jānošķir dokumentu pievienošana administratīvā pārkāpuma lietai (dokumentu pārvaldība) un lēmumu vai citas rīcības tiesiskuma un lietderības izvērtējums.

No administratīvā pārkāpuma procesa uzsākšanas brīža visus ar procesu saistītos dokumentus glabā vienkopus administratīvā pārkāpuma lietā (AAL 82. pants). Ja saņemtais lēmums (vai cits dokuments) ir saistīts ar attiecīgo administratīvā pārkāpuma procesu, tad tas būtu pievienojams lietai.

Saskaņā ar Sodu reģistra likuma 25. panta otro daļu Administratīvo pārkāpumu procesa atbalsta sistēmā (turpmāk – APAS) sagatavo, lejupielādē un glabā ar administratīvā pārkāpuma lietu saistītos dokumentus. Lai arī dokumenti APAS būtu jāievieto nekavējoties, tomēr APAS ir tikai palīg līdzeklis un lietvedības sistēma administratīvā pārkāpuma procesā. Ja dokuments ir sagatavots ārpus APAS, tas nepadara dokumentu neesošu. Amatpersona, kura tajā brīdī veic administratīvā pārkāpuma procesu, var ievietot APAS jebkurus ar administratīvā pārkāpuma procesu saistītos dokumentus, kā arī novērst esošās kļūdas, ciktāl to neierobežo AAL. Amatpersonai, kura veic administratīvā pārkāpuma procesu, ir pienākums nodrošināt pienācīgu dokumentu pārvaldību administratīvā pārkāpuma procesā. Arī tad, ja lieta ir saņemta no citas institūcijas, amatpersonai ir jāpārliedz, vai lietā atrodas visi nepieciešamie dokumenti. Ja rodas šaubas par kāda dokumenta esību vai pareizību, tad šis jautājums nekavējoties risināms, sadarbojoties ar institūciju (amatpersonu), kura lietu ir nosūtījusi.

Viens no administratīvā pārkāpuma procesa pamatprincipiem ir tiesiskuma princips (AAL 28. pants). Amatpersonai, kura veic administratīvā pārkāpuma procesu, jābūt pārliecinātai, ka procesā veiktā rīcība un pieņemtie lēmumi ir tiesiski. Šajā ziņā nav nozīmes, vai amatpersona pati ir veikusi visu administratīvā pārkāpuma procesu. Amatpersonai ir pienākums nodrošināt tiesisku

procesu arī tad, ja procesu sākotnēji ir veikusi citas institūcijas amatpersona.

Administratīvā pārkāpuma procesā, tostarp arī saistībā ar mantas izņemšanu, liela loma ir arī lietderības principam. Kā norādījusi Satversmes tiesa, amatpersonai, veicot mantas izņemšanu, ir rīcības brīvība. Tai vienmēr jāizdara lietderības apsvērumi un jāvērtē, vai personas tiesības konkrētā gadījumā tiek ierobežotas samērīgi ar šīs darbības mērķi. Veicot mantas izņemšanu, amatpersonai jāpārbauda, vai mantas izņemšana ir nepieciešama konkrētajā administratīvā pārkāpuma procesā, vai un kam šī manta nododama glabāšanā, turklāt tai pastāvīgi jākontrolē mantas glabāšanas ilgums, jāpārlicinās, vai mantas glabāšana jau nerada zaudējumus valstij, un citstarp jāapsver arī tas, vai neizrādīsies, ka glabāšanas izmaksas nav atlīdzināmas (*Satversmes tiesas 2018. gada 14. decembra sprieduma lietā Nr. 2018-09-0103 14.3. punkts*). Tas nozīmē, ka amatpersonai būtu jāspēj jebkurā procesa brīdī pamatot gan paša administratīvā pārkāpuma procesa lietderību, gan arī, piemēram, izņemtās mantas glabāšanas nepieciešamību.

Arī pieņemot lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā (AAL 153. pants), amatpersonai ir jāizlemj daudzi jautājumi, kur nav iespējams iztikt bez procesā pieņemto lēmumu vai rīcības tiesiskuma un lietderības vērtējuma (piemēram, pierādījumu vērtēšana, rīcība ar izņemto mantu un dokumentiem, piedzenamo procesuālo izdevumu apmēra noteikšana).

Ievērojot minēto, arī prettiesisks lēmums ir ievietojams administratīvā pārkāpuma lietā. Tomēr amatpersona nevar ignorēt prettiesisku vai nelietderīgu rīcību vai lēmumus administratīvā pārkāpuma procesā, neatkarīgi no citu personu sūdzību esības.

1.2. Procesuālo tiesību normu pārkāpumiem var būt dažādas sekas administratīvā pārkāpuma procesā. Piemēram, ziņas par faktiem, kuras iegūtas, pieļaujot procesuālos pārkāpumus, uzskatāmas par ierobežoti pieļaujamām un var tikt izmantotas pierādīšanā tikai tad, ja pieļautie procesuālie pārkāpumi ir nebūtiski vai var tikt novērsti, tie nevarēja ietekmēt iegūto ziņu patiesumu un ja to ticamību apstiprina pārējās administratīvā pārkāpuma procesā iegūtās ziņas (AAL 93. panta trešā daļa) (*sal. sk., piem., Kurzemes apgabaltiesas 2020. gada 28. februāra sprieduma lietā Nr. 169057419 13.2. punktu.*). Savukārt par nepieļaujamām un pierādīšanā neizmantojamām atzīstamas tādas ziņas par faktiem, kuras iegūtas pārkāpjot administratīvā pārkāpuma procesa pamatprincipus vai procesuālajā darbībā, ko veikusi persona, kurai nebija tiesību to veikt (AAL 93. panta otrā daļa). Būtiski procesuālo tiesību normu pārkāpumi var ietekmēt arī atsevišķa procesuāla lēmuma vai pat lēmuma administratīvā pārkāpuma lietā tiesiskumu.

Tāpat būtiski procesuālo normu pārkāpumi var ietekmēt personas pienākumu atlīdzināt procesuālos izdevumus. Piemēram, nav piedzenami procesuālie izdevumi, kas radušies personas, kura veic administratīvā pārkāpuma procesu, prettiesiskas vai nelietderīgas (neefektīvas) rīcības rezultātā (*sal. Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2013. gada 18. decembra lēmums lietā Nr. SKK-407/2013*). No tiesiskuma principa viedokļa būtu nepieļaujami personai noteikt pienākumu segt izdevumus par neefektīvu, pārmērīgi ilgu izņemtās mantas glabāšanu (*Satversmes tiesas 2018. gada 14. decembra sprieduma lietā Nr. 2018-09-0103 14.3. punkts*).

1.3. AAL 111. panta trešā daļa noteic, ka lēmumu par mantu vai dokumentu izņemšanu nekavējoties paziņo personai, uz kuru tas attiecas. Persona par šo lēmumu var iesniegt sūdzību, kuru izskata, pieņemot lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā.

Tas nozīmē, ka persona sūdzību var iesniegt, kamēr nav pieņemts lēmums administratīvā pārkāpuma lietā. Citiem vārdiem sakot, persona sūdzību par lēmumu par mantas vai dokumentu izņemšanu var iesniegt līdz administratīvā pārkāpuma lietas izskatīšanas pēc būtības pabeigšanai.

Sūdzību izskata, pieņemot lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā. Kā tas norādīts AAL 153. panta trešajā daļā, izskatot administratīvā pārkāpuma lietu, amatpersona vienlaikus izskata sūdzību par amatpersonas rīcību ar mantu. Tātad, piemēram, lēmumā par soda piemērošanu vienlaikus izlemj jautājumu par personas iesniegto sūdzību. Šis lēmums pārsūdzams tāpat kā lēmums administratīvā pārkāpuma lietā (būtībā tā ir lēmuma administratīvā pārkāpuma lietā sastāvdaļa).

Vienlaikus minētais nenozīmē, ka amatpersona nevarētu izņemto mantu atdot atpakaļ jebkurā administratīvā pārkāpuma procesa iestādē brīdī. Kā jau iepriekš norādīts, amatpersonai

pastāvīgi jākontrolē izņemtās mantas glabāšanas ilgums, kā arī jāpārlicinās, vai tā joprojām ir uzskatāma par administratīvā pārkāpuma lietā nozīmīgu mantu.

1.4. Saskaņā ar AAL 111. panta trešo daļu lēmumu par mantu izņemšanu nekavējoties paziņo personai, uz kuru tas attiecas. Ja lēmums nav paziņots, tad tas ir procesuāls pārkāpums. Šādā gadījumā jāvērtē procesuālā pārkāpuma būtiskums. Kā iepriekš norādīts, personai nav pienākuma atlīdzināt procesuālos izdevumus, kas radušies prettiesiskas vai nelietderīgas amatpersonas rīcības rezultātā. Šajā gadījumā lēmuma nepaziņošana ietekmē personas tiesības iesniegt sūdzību. Tāpat lēmums paziņots pusotru mēnesi vēlāk, kas pārsniedz pat tipiska lēmuma administratīvā pārkāpuma lietā pieņemšanas termiņu. Tas varētu liecināt par būtisku procesuālo tiesību normu pārkāpumu. Apšaubāms, ka būtu tiesiski pamatots pienākums atlīdzināt šajā laikā radušos izdevumus. Ja procesuālais pārkāpums vai pārkāpumi kopumā ir tik būtiski, ka mantas izņemšana pati par sevi vērtējama kā prettiesiska, tad attiecīgie procesuālie izdevumi vispār nebūtu atlīdzināmi.

2. Izņemtās mantas atsavināšanas gadījumā nozīmīgi ir gan civiltiesiskie, gan administratīvā pārkāpuma tiesību jautājumi. Tieslietu ministrija šeit nevērtēs civiltiesiskos aspektus (piemēram, atsavināšanas darījumu, mantas nodošanas iespējamību un tā ietekmi, kā arī konkrētā reģistra ieraksta deklaratīvo vai konstitutīvo raksturu).

2.1. AAL pats par sevi neparedz ierobežojumus atsavināt administratīvā pārkāpuma procesā izņemtu mantu. Tomēr atsavināšana neietekmē to, ka manta joprojām ir izņemta, kamēr vien tai ir nozīme administratīvā pārkāpuma lietā (AAL 111. panta pirmā daļa).

2.2. Ja izņemtā manta ir atsavināta līdz lēmuma par konfiskāciju pieņemšanai, tad tādā gadījumā rodas jautājums par citai personai (nevis administratīvo pārkāpumu izdarījušai personai) piederošas mantas konfiskāciju.

Mantas konfiskācijā ir jānodrošina taisnīgs līdzsvars starp sabiedrības interesēm un indivīda pamattiesību ievērošanu, it sevišķi, kad ir jāizlemj jautājums par šādas citas (trešās) personas mantas konfiskāciju. Trešās personas mantas konfiskācija būtu pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos, proti, attiecībā uz apgrozībā aizliegtām lietām, kā arī mantu, kas speciāli radīta pārkāpuma izdarīšanai un nav atstājama personas īpašumā. Tiesu praksē un vairumā Eiropas Savienības dalībvalstu normatīvajos aktos (piemēram, Zviedrijā, Rumānijā, Igaunijā) tiek atzīts, ka trešās personas mantas konfiskācija nav pieļaujama, ja nav iespējams konstatēt mantas īpašnieka atbildības pakāpi vai saistību ar izdarīto pārkāpumu, vai vismaz sakarību starp viņa rīcību un pārkāpumu (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2015. gada 13. oktobra spriedums lietā Ūnspeid Paket Servisi San. Ve Tic. As. v. Bulgaria*). Tāpat nebūtu pieļaujama trešās personas mantas konfiskācija gadījumos, kad tās īpašniekam vai likumīgajam valdītājam nav reālu iespēju aizsargāt savas aizskartās tiesības (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2010. gada 1. aprīļa spriedums lietā Denisova and Moiseyeva v. Russia*). Jaunajam mantas īpašniekam ir jānodrošina aizskartā mantas īpašnieka tiesības administratīvā pārkāpuma procesā (AAL 45. pants).

Lai gan likumdevējs nav devis skaidrus kritērijus, kad pieņemams lēmums par mantas konfiskāciju un kad – par atdošanu īpašniekam vai likumīgajam valdītājam, tomēr primāri manta ir atdodama īpašniekam vai likumīgajam valdītājam.

3. Amatpersona pieņem lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā, tostarp izlemj rīcību ar izņemtajām mantām un dokumentiem. Persona, kurai dzīvnieks vai cita manta ir nodota glabāšanā, nevar izlemt, kāda būs rīcība ar mantu. Tai ir jāpilda amatpersonas lēmums. Izņemtās mantas un dokumentu atdošanas detalizētāks regulējums ir iekļauts Ministru kabineta 2020. gada 30. jūnija noteikumos Nr. 413 "Noteikumi par rīcību ar administratīvo pārkāpumu lietās izņemto mantu un dokumentiem".

Amatpersonai ir pienākums informēt mantas glabātāju par pieņemto lēmumu. Amatpersonai tādējādi ir pienākums arī nodrošināt, ka mantas glabātājs pilda savus pienākumus. Ja persona, kurai dzīvnieks nodots glabāšanā, atsakās izpildīt amatpersonas lēmumu, tad amatpersonai ir pienākums rīkoties, lai novērstu šādu tiesībpārkāpumu. Atkarībā no konkrētā

gadījuma apstākļiem un mantas glabātāja vietas valsts pārvaldes institucionālajā sistēmā izmantojami gan pārvaldes iekšējās kontroles mehānismi (ziņošana augstākai amatpersonai, disciplinārbildības institūts u. tml.), gan iestādes un mantas glabātāja līgumisko attiecību kontroles mehānismi, gan arī nav izslēgta nepieciešamība ziņot tiesībsargājošām iestādēm par iespējamu noziedzīgu nodarījumu.

4. Ja mantai ir nepieciešama ekspertīze, tad tā būs administratīvā pārkāpuma lietā nozīmīga manta AAL 111. panta izpratnē. To nevar gluži salīdzināt ar ekspertīzi miesas bojājumu pakāpes noskaidrošanai. Mantas izmantošana administratīvā pārkāpuma procesā parasti nav citādi iespējama, kā vien atņemot to personai uz noteiktu laiku. Lai iegūtu ekspertīzei nepieciešamo mantu, tādējādi pamatā izdarāma izņemšana.

Piekrītam, ka AAL nav noteikts, ka ekspertīzei var nodot mantu tikai tad, ja tā ir izņemta. Tomēr amatpersonai attiecīgā manta ir tiesiski jāiegūst. AAL nav tik plašs mantas iegūšanas veidu klāsts, ja salīdzina, piemēram, ar Kriminālprocesa likuma regulējuma. Mantas izņemšana parasti ir piemērota un izmantojama šādam mērķim. Ja ekspertīzi praktiski ir iespējams veikt, neatņemot īpašniekam mantu uz noteiktu laiku, tad tādā gadījumā arī izņemšana nebūtu nepieciešama.

Mantas izņemšana, tās nodošana glabāšanā un glabāšanas ilgums ir patstāvīgi jautājumi. Ja izņemtā manta nepieciešama tikai, piemēram, īslaicīgi konkrētai procesuālai darbībai un to nevajag īpaši glabāt, tad arī nav nepieciešama tās nodošana glabāšanai.

AAL neierobežo iespēju lemt par izņemtās mantas atdošanu mantas īpašniekam līdz gala lēmuma pieņemšanai lietā. AAL ir iekļauti gadījumi, kad obligāti izlemjama rīcība ar izņemto mantu (tostarp AAL 153. pants), taču tas nenozīmē, ka mantu nevarētu atdot arī agrāk. Ja amatpersonai ir tiesības izņemt mantu, tad vēl jo vairāk tai ir tiesības (precīzāk – pat pienākums) atdot izņemto mantu, ja tā nav nepieciešama procesā. Kā norādījusi Satversmes tiesa, veicot mantas izņemšanu, amatpersonai jāpārbauda, vai mantas izņemšana ir nepieciešama konkrētajā administratīvā pārkāpuma procesā, vai un kam šī manta nododama glabāšanā, turklāt tai pastāvīgi jākontrolē mantas glabāšanas ilgums, jāpārlicinās, vai mantas glabāšana jau nerada zaudējumus valstij, un citstarp jāapsver arī tas, vai neizrādīsies, ka glabāšanas izmaksas nav atlīdzināmas (*Satversmes tiesas 2018. gada 14. decembra sprieduma lietā Nr. 2018-09-0103 14.3. punkts*). Mantas atdošanas kārtība tādā gadījumā ir tāda pati, kāda tā būtu pēc lēmuma administratīvā pārkāpuma lietā pieņemšanas. Ministru kabineta 2020. gada 30. jūnija noteikumi Nr. 413 "Noteikumi par rīcību ar administratīvo pārkāpumu lietās izņemto mantu un dokumentiem" tam nav un nedrīkst būt šķērslis.

Valsts sekretāra vietniece
tiesību politikas jautājumos

L. Medina